

Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto (engl. Asylum, Migration and Integration Fund, AMIF)

ESITYS EU:N TURVAPAIKKA-, MAAHANMUUTTO- JA KOTOUTTAMISRAHASTON MUUTETUKSI OHJELMAKSI OHJELMAKAUDELLE 2021-2027

Tausta

EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastolle on laadittu rahastoa koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2021/1149 artiklan 16 edellyttämä ohjelma. Ohjelma on strateginen asiakirja, jossa kuvataan yleisesti kansalliset tarpeet rahaston toimialalla, niitä koskevat tavoitteet, suunnitellut toimet, odotettavissa olevat tulokset ja tuloksellisuutta mittaavat indikaattorit ohjelmakauden aikana sekä suunniteltu rahoituksen jakautuminen.

Ohjelmassa olevien painopisteiden tulee olla yhdenmukaisia unionin painopisteiden ja haasteiden kanssa ja ohjelman tulee vastata näihin painopisteisiin ja haasteisiin. Ohjelman painopisteiden tulee myös olla asiaankuuluvan unionin säännösten mukaisia.

Rahastoon sisältyy erillinen temaattinen rahoitusväline, jonka avulla on tarkoitus vastata kiireellisiin tarpeisiin ja politiikassa ja unionin painopisteissä tapahtuviin muutoksiin sekä kohdentaa rahoitusta toimiin, joilla on suurta lisäarvoa unionin kannalta. Rahoitus jaetaan komission työohjelmien mukaisesti ja osa siitä voidaan panna täytäntöön jäsenvaltioiden ohjelmien kautta. Temaattisen välineen kautta jaetaan rahoitusta erityistoimiin, unionin toimiin, paikallis- ja alueviranomaisten toimiin, hätäapuun, uudelleensijoittamiseen ja humanitaariseen maahanpääsyyn sekä lisätukea jäsenvaltioille, jotka osallistuvat yhteisvastuu- ja vastuunjakotoimiin.

Vuonna 2024 ohjelmaan tehtiin ohjelmakauden väliarviointi ja rahastoa koskevan asetuksen (EU) 2021/1147 17 artiklan perusteella ohjelmaan lisätään komission Suomelle osoittama lisärahoitus. Ohjelmaan lisätään myös komission rahaston temaattisesta välineestä osoittama erityistoimirahoitus EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen (paktin) toimeenpanon valmistelua ja toimeenpanoa varten. Lisäksi ohjelmaa on päivitetty vastaamaan hallitusohjelman kirjauksia ja ajankohtaisia tarpeita.

Ohjelman keskeinen sisältö

Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston tavoitteena on edistää muuttovirtojen tehokasta hallintaa sekä yhteisen turvapaikkapolitiikan ja yhteisen maahanmuuttopolitiikan täytäntöönpanoa, lujittamista ja kehittämistä. Rahasto jakaantuu neljään rahastoa koskevassa EU-asetuksessa määriteltyyn erityistavoitteeseen.

Erityistavoite 1: vahvistetaan ja kehitetään Euroopan yhteisen turvapaikkajärjestelmän kaikkia näkökohtia, myös sen ulkoista ulottuvuutta

Rahastosta avustettavilla toimilla pyritään edistämään yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän uudistamista ja toimeenpanoa soveltamalla EU-lainsäädäntöä sekä

tehostamalla, sujuvoittamalla ja kehittämällä menettelyitä ja tietojärjestelmiä.

Turvapaikkajärjestelmän kapasiteettia tuetaan infrastruktuurin ja palvelujen osalta. Lisäksi erityistavoitteessa tuetaan alue- ja paikallistason toimijoiden kiintiöpakolaisten sijoittamista koskevan osaamisen, yhteistyön ja prosessien vahvistamista sekä kehitetään uudelleensijoittamista koskevia toimintatapoja. Erityistavoite sisältää myös operatiivista tukea, jolla katetaan Maahanmuuttoviraston henkilöstö- ja palvelujen kustannuksia erityisesti turvapaikkamenettelyn sujuvuuden varmistamiseksi ja käsittelyaikojen nopeuttamiseksi.

Ohjelman muutoksessa ohjelmaan lisätään Pakti ja Ukraina -erityistoimi, jonka puitteissa toteutetaan paktia koskevan kansallisen täytäntöönpanosuunnitelman mukaisia toimenpiteitä. Lisäksi ohjelmassa täsmennetään, että kolmansien maiden kansalaisille kohdennetut tukitoimet voivat sisältää ukrainalaisten tarpeisiin vastaavia, esimerkiksi mahdolliseen tilapäisen suojelun päättymiseen liittyviä neuvonta- ja tukitoimia.

Erityistavoite 2: vahvistetaan ja kehitetään jäsenvaltioihin suuntautuvaa laillista muuttoliikettä niiden taloudellisten ja sosiaalisten tarpeiden mukaisesti ja edistetään kolmansien maiden kansalaisten tehokasta kotouttamista ja sosiaalista osallistamista

Laillisen muuttoliikkeen osalta rahaston avulla on tarkoitus tukea toimenpiteitä, joilla sujuvoitetaan mm. osaamisperusteisen maahanmuuton prosesseja ja vahvistetaan maahanmuuttohallinnon tiedolla johtamista. Lupamenettelyjä kehitetään, vähentäen samalla väärinkäytöksiä ja torjuen turvallisuusuhkia. Kotoutumisen osalta tavoitteena on kehittää ja tehostaa kolmansien maiden kansalaisille kotoutumisen alkuvaiheessa kohdennettuja palveluita sekä vahvistaa kotoutumisen parissa työskentelevien ohjausosaamista ja yhteistyötä. Lisäksi rahaston tukitoimia suunnataan erityisesti tiettyjen kolmansien maiden kansalaisten tukitoimiin, kuten maahanmuuttajanaisten työllisyyden edistämiseen, alaikäisenä ilman huoltajaa maahantulleiden sekä perheiden kotoutumisen edistämiseen ja maahanmuuttajien oppimispolun sujuvoittamiseen. Erityistavoite sisältää myös operatiivista tukea, jolla katetaan Maahanmuuttoviraston henkilöstökuluja oleskelulupaprosessien sujuvuuden varmistamiseksi ja käsittelyaikojen nopeuttamiseksi.

Ohjelman muutoksessa erityistavoitteen kuvausta täsmennetään niin, että se vastaa hallitusohjelman mukaisia prioriteetteja. Kotoutumistoimissa painotetaan maahan muuttaneiden omaa vastuuta, kielipintoja, yhteiskuntaorientaatiota, maahanmuuttajanaisten työllistymisen edistämistä sekä tasa-arvotoimia (ml. perheväkivallan, kunniaan liittyvä väkivallan ja naisten sukuelinten silpomisen ehkäisy) osana perheiden kotoutumisen kokonaisuutta. Lisäksi tarkennetaan, että kotouttamistoimenpiteisiin sisällytetään ukrainalaisten neuvonta ja ohjaus tilapäisen suojelun asteittaisen lakkauttamisen yhteydessä.

Erityistavoite 3: osallistutaan laittoman muuttoliikkeen torjuntaan, tehostetaan tehokasta, turvallista ja ihmisarvoista palauttamista ja takaisinottoa sekä edistetään alkuvaiheessa tapahtuvaa uudelleenkotouttamista kolmansissa maissa

Ohjelman mukaisilla toimilla on tarkoitus vahvistaa vapaaehtoisen paluun palveluita, edistää kestävästä uudelleenkotoutumista ja vahvistaa palauttamisen hallintaa. Palauttamisen hallintaa vahvistetaan mm. edistämällä yhteistyötä ja tiedonsaantia toimijoiden välillä sekä tehostamalla maastapoistamis päätöksen saaneiden tunnistamista. Lähtömaissa edistetään myös yhteistyötä

laittoman muuttoliikkeen torjumiseksi ja takaisinottosopimusten edistämiseksi. Toimien avulla varmistetaan paluutoimia tukevien tietojärjestelmien toimivuus ja riittävä tietopohja. Erityistavoite sisältää operatiivista tukea, jolla katetaan poliisin ja Maahanmuuttoviraston henkilöstökuluja sekä mahdollisia palvelujen kustannuksia erityisesti maastapoistamisen tehostamisessa ja vapaaehtoista paluuta tukevassa viranomaistoiminnassa.

Ohjelman muutoksessa ohjelmaan lisätään Pakti ja Ukraina -erityistoimi, jonka puitteissa toteutetaan paktia koskevan kansallisen täytäntöönpanosuunnitelman mukaisia toimenpiteitä. Erityistavoitteesta poistetaan toimia, joiden toimeenpanoa ei katsota ajankohtaiseksi tällä ohjelmakaudella, tai joita on jo rahoitettu budjettirahoituksella. Tällaisia ovat esim. säilöönnoton tiloihin ja palvelukonseptiin liittyvät toimet ja eräät tietojärjestelmäkehitykseen liittyvät toimet. Lisäksi poistetaan viittaukset Yhdenvertaisuusvaltuutetun roolista osana pakkopalautusoperaatioita.

Erityistavoite 4: parannetaan jäsenvaltioiden välistä yhteisvastuuta ja oikeudenmukaista vastuunjakoa erityisesti niitä jäsenvaltioita kohtaan, joihin muutto- ja turvapaikkahaasteet kohdistuvat voimakkaimmin, myös käytännön yhteistyön kautta

Erityistavoitteen 4 puitteissa hyödynnetään rahaston temaattisen välineen mukaista uudelleensijoittamista ja humanitaarista maahanpääsyä koskevaa erillisrahoitusta, joka kanavoidaan pakolaisten uudelleensijoittamisen menettelyistä ja pakolaisten kuntaan sijoittamisesta vastaavien viranomaisten toimintaan. Lisäksi erityistavoitteen puitteissa on saatu rahoitusta Välimeren alueen EU-valtioista vuosina 2015–2023 toteutettujen turvapaikanhakijoiden sisäisiin siirtoihin perustuen.

Suomen ohjelman lisättävä rahoitus

Vuonna 2024 toteutetun väliarvioinnin yhteydessä komissio osoitti Suomelle ohjelmaan lisärahoitusta 11 288 612 euroa sillä perusteella, että vähintään 10 % alkuperäisestä rahoitusosuudesta oli väliarviointiin mennessä haettu maksuun. Lisärahoitus on allokoitu jäsenvaltioille rahastoa koskevassa asetuksessa määriteltyjen kriteerien perusteella. Lisäksi komissio osoitti Suomelle EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen toimeenpanon valmistelua ja toimeenpanoa varten erityistoimirahoitusta 27 051 419 euroa. Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston Suomen ohjelman kokonaisrahoitus on lisäysten jälkeen 157 967 473 euroa.